

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
**INTERVENCIÓ SOBRE EL
PATRIMONI:PROJECTES I
GESTIÓ**

Coordinació: LOPEZ MELCION, JUAN BAUTISTA

Any acadèmic 2017-18

Informació general de l'assignatura

Denominació	INTERVENCIÓ SOBRE EL PATRIMONI:PROJECTES I GESTIÓ			
Codi	100029			
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Geografia i Ordenació del Territori	3	OPTATIVA	Presencial
	Grau en Història	3	OPTATIVA	Presencial
	Grau en Història de l'Art	3	OPTATIVA	Només examen
Nombre de crèdits ECTS	6			
Grups	1GG			
Crèdits teòrics	0			
Crèdits pràctics	0			
Coordinació	LOPEZ MELCION, JUAN BAUTISTA			
Departament/s	HISTORIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores presencials 90 treball autònom de l'estudiant			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català Altres idiomes: Castellà, Francés			
Horari de tutoria/lloc	Despatx: 1.31 Tel.: 973702029 Dv. 13-14,30h			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
LOPEZ MELCION, JUAN BAUTISTA	joanlopez@historia.udl.cat	6	Dijous de 13 a 14 h. Despatx 1.31

Informació complementària de l'assignatura

L'assignatura preten formar a l'estudiantat sobre les diferents formes d'intervenció en el patrimoni des de totes les vessants existents: natural, etnològic, històricoarqueològic, subaquàtic, documental...En definitiva, sobre els béns immobles, mobles o immaterials, segons la definició de la legislació vigent.

Es definiran les diferents categories, s'informarà sobre les competències, accions i possibilitats de finançament dels agents locals, nacionals i internacionals encarregats de vetllar sobre la protecció del conjunt d'aquest patrimoni.

L'objectiu final serà que l'alumnat estigui en condicions d'elaborar per si mateix un projecte d'intervenció patrimonial sobre qualsevol de les modalitats en l'àmbit territorial o històric que els hi resulti més atractiu.

Les classes magistrals s'acompanyaran amb un significatiu suport audiovisual sobre projectes culturals ja existents, amb tutories i amb visites personalitzades sobre el terreny si el projecte ho requereix.

Els diferents resultats seran exposats i discutits públicament a classe per tal de participar col·lectivament dels treballs realitzats i valorar la seva viabilitat.

Objectius acadèmics de l'assignatura

Veure apartat competències

Competències

Competències	Objectius formatius
Adquirir capacitats i coneixements per gestionar i intervenir sobre el patrimoni en qualsevol de les seves vessants i abast territorial.	(O.1) Formació teòrica sobre els diferents tipus de patrimoni definits en la legislació vigent, els mecanismes de protecció existents i els recursos de finançament per desenvolupar projectes d'intervenció.
Saber aplicar la metodologia específica per dissenyar un projecte viable d'intervenció sobre el patrimoni.	(O.2) Analitzar diferents casos de projectes culturals nacionals i internacionals d'intervenció sobre el patrimoni; aplicar les TIC al disseny d'un projecte inèdit.

Continguts fonamentals de l'assignatura

I.-El concepte de Patrimoni (15h.)

- I.1.- Patrimoni cultural i/o patrimoni històric
- I.2.- Els béns immobles
- I.3.- Els béns mobles
- I.4.- Els béns immaterials
- I.5.- Patrimoni documental i patrimoni bibliogràfic
- I.6.- Patrimoni subaquàtic
- I.7.- Medi ambient i patrimoni natural
- I.8.- Patrimoni industrial

II.-Intervencions sobre el Patrimoni (9h.)

- II.1.- Prospecció i inventaris
- II.2.- Controls i seguiments
- II.3.- Mostrejos
- II.4.- Documentació
- II.5.- Excavacions
  - II.5.1.- Excavacions preventives
  - II.5.2.- Excavacions d'urgència
  - II.5.3.- Excavacions programades
- II.6.- Consolidació, restauració i adequació

III.- Agents implicats en la gestió i protecció del Patrimoni (6h.)

- III.1.- La UNESCO
- III.2.- El Consell d'Europa
- III.3.- La Unió Europea
- III.4.- El Govern d'Espanya
- III.5.- La Generalitat de Catalunya

IV.-Normativa relativa a les intervencions i protecció del Patrimoni (6h.)

- IV.1.- Àmbit internacional
- IV.2.- Àmbit nacional
- IV.3.- Àmbit català

V.-Planificació i disseny de projectes d'intervenció (12h.)

V.1.- Programes, plans directors i projectes: definició

V.2.- Estructura d'un projecte d'intervenció en el Patrimoni

V.3.- Finançament, avaluació i pressupostos

V.4.- Anàlisi de casos

V.4.1.- L'inventari del Patrimoni Mundial

V.4.2.- El Pla Cultura 2020 i els projectes Leader+

V.4.3.- Projectes d'interés sociocultural

V.4.4.- Projectes de prospecció i/o excavació

V.4.5.- Expedients per a la catalogació de béns culturals

Eixos metodològics de l'assignatura

Activitat	CODIFICACIÓ / DESCRIPCIÓ / TIPOLOGIA TPD	O*	G*	HP*	HNP*
Classe magistral (M)	M: Vegeu temari	O1 / O2	GG	38	40
Seminaris (S)	S: Viabilitat dels projectes d'intervenció en curs	O1 / O2	GG	3	5
Pràctiques (P)	P1: Visita Laboratori d'Arqueologia de la UdL: Restauració bens mobles i recerca interdisciplinària	O1 / O2	GG	3	0
	P2: Sortida Arxiu Arqueològic de Lleida: Gestió del patrimoni urbà		GG	3	0
Treballs (T)	T1: Comentari de text: La Llei 9/1993 del patrimoni cultural català en el context legislatiu peninsular	O1 / O2	Ind	0	10
	T2: Disseny d'un projecte d'intervenció		Ind	0	35
Tutories (Tut)	Tut / Seguiment projectes	O1 / O2	Ind	10	0
Altres (AA)	AA: Presentació pública del projecte	O1 / O2	Ind	3	0
Avaluació (AV)	AV / Vegeu taula de mecanismes d'avaluació				
TOTAL				60	90

O: Objectiu. G: número de grups implicats en l'activitat. HP: hores presencials de l'alumne. HNP: hores no presencials de l'alumne.

Sistema d'avaluació

mecanismes d'avaluació	codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	observacions	O*	Activitat	%*
Assistència i participació (As)	As: Assistència a classe, seminaris i tutories	Coavaluació	O.1	CM, S, Tut	10
Taller d'avaluació (TA) (Examen)					
Informe (In) / Treballs (T)	T1: Comentari de text	Pot incloure PC (pràctiques de camp): visites personalitzades.	O.1 / O.2	T1	30
	T2: Redacció d'un projecte viable d'intervenció sobre el patrimoni			T2	40
Altres (A)	A1: Exposició oral del projecte		O.2	AA: presentació i debat públic del projecte P1, P2	10
	A2: Assistència sortides				10
TOTAL					100

O: Objectiu. %: percentatge en la nota final.

Bibliografia i recursos d'informació

Llibres i capítols de llibres de caràcter general:

Ballart J. (1997), *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*, Ariel, Barcelona.

Ballart J., Juan Tresserras, J. (2001), *La gestión del patrimonio cultural*, Ariel, Barcelona.

Bonet L., Castañar X., Font J. (ed.) (2001), *Gestión de proyectos culturales. Análisis de casos*, Ariel, Barcelona.

Butzer K. W. (1989), *Arqueología -Una ecología del hombre*, Ed. Bellaterra, Barcelona.

Colombo A., Roselló D. (coords.) (2008), *Gestión cultural. Estudios de caso*. Ariel, Barcelona.

García Sanjuan L. (2005), *Introducción al Reconocimiento y Análisis Arqueológico del Territorio*, Ariel, Barcelona.

García Trócoli Ma \., Ma L, Sospedra R. (eds.) (1999), *Harris Matrix. Sistemas de registre en arqueologia. Recording Systems in Archaeology*, 2 vols., Fil d'Ariadna, Estudi General de Lleida y Pagès editors, Lleida.

Monterroso, J. M. (2001), *Protección y conservación del patrimonio. Principios teóricos*, Tórculo Edicions, Santiago de Compostela.

Ordeix L., Santacana J. (1993), *El Patrimoni arlístic i cultural*, Ed. GRAÓ, Barcelona.

Querol Ma A., Martínez Díaz B. (1996) *La gestión del Patrimonio Arqueológico en España*, Alianza Universidad

Textos, Madrid.

Roselló D. (2007). *Diseño y evaluación de proyectos culturales*. Ariel Patrimonio, Barcelona, Rodríguez Temiño I. (2004), *Arqueología urbana en España*, Ariel Patrimonio, Barcelona.

Ventosa, V. J. (2001), *Desarrollo y evaluación de proyectos socioculturales*, Ed. CCS, Madrid. Sanchidrian J. L. (2001), *Manual de arte prehistórico*, Ariel Prehistoria, Barcelona.

W.AA., Arbeloa J., Vianney M., Giralta A. (2004), *Intervención en el patrimonio cultural: Creación y gestión de proyectos*, Editorial Síntesis, Madrid. 2004.

Monografies: anàlisi de casos

Aldomà 1., Llop C. (2007), *Segarra-Garrigues. Territori i paisatge*, Pagès Editores, Lleida.

Conesa, J. A. (1994), *El paisatge vegetal dels espais d'interés natural de Lleida: àrea meridional*, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida.

DD. AA. (1990). *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DD. AA. (1995), *Autopistas i Arqueologia. Memòria de les excavacions en la prolongació de l'autopista A-19, Autopista CESA i Generalitat de Catalunya*.

DD. AA. (2001), *Colors de Terra. La vida i la mort en una aldea d'ara fa 4.000 anys*, Quaderns de Sala d'Arqueologia, 1, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida.

DD. AA. (2002), *Recuperant el passat a la línia del Tren d'Alta Velocitat. L'assentament protohistòric, medieval i d'època moderna de El Vilot de Montagut (Alcarràs, Lleida)*, Pagès Editors, Lleida. Demoule J. P. (dir.) (2004), *La France archéologique. Vingt ans d'aménagements et de découvertes*, Editions Hazan, Paris.

Juarez F., Badía C., Juárez P. (2000), *L'impacte del Tren d'Alta Velocitat sobre l'espai agrari de Lleida*, Generalitat de Catalunya, departament de Política Territorial i Obres Públiques).

Ruiz B. (coord.) (2009), *Dólmenes de Antequera. Tutela y valorización hoy*, Junta de Andalucía, Sevilla.

Ruiz de Arbulo J. (ed.) (2000), *Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*, Documents d'Arqueologia Clàssica, 3, Tarragona.

Sesma J. (coord.) (2006), *Bajo el Camino. Arqueología y mineralogía en la autovía del Camino*, Autovía del Camino S.L. Ed., Pamplona.

Articles:

Asensio J. A. (1995), "Arquitectura de tierra y madera en la Protohistoria del Valle Medio del Ebro y su relación con el Mediterraneo", *Caesaraugusta*, 71, Zaragoza, 23-56.

Contreras J. (2003), "La recerca etnològica en el marc de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya", *Revista d'etnologia de Catalunya*, 22, 131-147. Publicació diigital.

Criado F. (1999), "El desarrollo de tecnologías para la 'gestión del Patrimonio Arqueológico: hacia un modelo de evaluación de impacto arqueológico", *Trabajos de Prehistoria*, 56, nº 1, 13-26.

DD. AA. (1988), "Dossier: Mètodes científics aplicats a la reconstrucció paleoambiental de la Prehistòria", *Cota Zero*, nº 4, Vic.

DD. AA. (2009), "Dossier: El Patrimonio inmaterial a debate", *Patrimonio Cultural de España*, nº 0, IPCE, 43-195. Publicació digital.

DD. AA. (2009), "Dosier: Conservar o destruir: la ley de Memoria Histórica", *Patrimonio Cultural de España*, nº 1, IPCE, 40-233. Publicació digital.

Demoule J. P. (2004), « De l'archéologie de sauvetage a l'archéologie préventive. Aménager le territoire, préserver notre histoire », a Demoule J. P. (dir.), *La France archéologique. Vingt ans d'aménagements et de découvertes*, Editions Hazan, Paris, 8-21.

Doñate I. (2000), "la gestió dels espais naturals", *Medi Ambient, tecnologia i cultura*, 27, Generalitat de Catalunya, Publicació digital.

Martínez 8., Castillo A. (2007), "Archaeology preventive in Spain", a Bozóky-Ernvey, K. (Ed), *European preventive Archaeologie. Papers or the EPAC Meeting, Vi/nius 2004*, National Office of Cultural Heritage, Hungary -Council of Europe, 187 -208.

Querol Ma A., Martínez Díaz B. (1996), «El patrimonio arqueológico en la normativa internacional », a Ma A. QUEROL i T. CHAPA (Eds.), *Homenaje al Prot. Manuel Fernandez Miranda, Complutum Extra*, 6-11, Universidad Complutense de Madrid, pp. 295-306.

UNESCO (2009), "Patrimoine mondial d'Espagne", *Revue du Patrimoine Mondial*, 53, Ed. UNESCO. Ruiz Zapatero G. (1996), "La prospección de superficie en la arqueología española", *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense*, 17,7-20.

Ruiz Zapatero, G., Burillo F. (1988), "Metodología para la investigación en Arqueología Territorial", *Munibe*, Supl. 6, San Sebastian, 45-64.

Ruiz Zapatero G., Chapa T. (1990), "La Arqueología de la muerte. Perspectivas teóricometodológicas", a Burillo F. (ed.): *Necrópolis Ce/tibéricas, I/ Simposio sobre los celtíberos* (1988), Zaragoza, 357-373.

Revistes i publicacions digitals on-líne

- *Monumentum* (ICOMOS)

<http://www.international.icomos.org/monumentum>

- *Bienes Culturales* (Instituto del Patrimonio Cultural de España)

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/BienesCulturales/index.html>

- *Patrimonio Cultural de España* (Instituto del Patrimonio Cultural de España)

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/Documentacion/Publicaciones/RevistasPCE.html> -e-rph. ---

- *Revista electrónica de Patrimonio Histórico* (Universidad de Granada)

<http://www.revistadepatrimonio.es/larevista.php>

- *Revista d'etnologia de Catalunya* (Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya)

<http://www.raco.cat/index.php/revistaetnologia>

- *Revista Medi Ambient, tecnologia i cultura* (Departament de Medi Ambient Habitatge, Generalitat de Catalunya)

http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/revista/inici.jsp

- ICOMOS (2001), *El patrimonio intangible y otros aspectos relativos a los itinerarios culturales*, Pamplona, 2001.

<http://www.esicomos.org/Nuevacarpeta/infobibliotecaSUMARIO.htm>

- Portal Iberoamericana de Gestión Cultural (2008), *Ficha para la presentación de Proyectos de Gestión Cultural. Proyecto Identidad digital: y tú ¿quién eres en Internet.?*

Legislació

UNESCO

- Convención sobre la protección del patrimonio mundial, cultural y material. París, 23 de noviembre de 1972.
- Convenció sobre la protecció del patrimoni cultural subaquàtic. Paris, 2 de novembre de 2001.
- Convention concernant la protection du patrimoine mondial, culturel et naturel (30ème anniversaire 1972-2002). Budapest, 24-29 de juny de 2002.
- Convención para la salvaguarda del Patrimonio Cultural Inmaterial. París, 17 de octubre de 2003.
- Réunion d'experts sur la participation des communautés à la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel: vers la mise en oeuvre de la Convention de 2003. Tokyo, 13-15 de mars de 2006.

Consell d'Europa

- Convention relative à la conservation de la vie sauvage et du milieu naturel de l'Europe. Berna, 19 de setembre de 1979.
- Convention pour la sauvegarde du patrimoine architectural de l'Europe. Granada, 3 de octubre de 1985.
- Convention européenne pour la protection du patrimoine archéologique (révisée). La Valette (Malta), 16-17 de enero de 1992.
- Convenio Europeo del Paisaje. Florencia, 20 de octubre de 2000.
- Evaluación intermedia de la aplicación del Plan de Acción Comunitario para la Biodiversidad. Bruselas, 16 de diciembre de 2008.

Unió Europea

- Decisión n.o 1855/2006/CE del Parlamento Europeo y del Consejo de 12, de diciembre de 2006, por la que se establece el programa Cultura (2007-2013), (DOUE L 372/1, de 27.12.2006).

Espanya

- Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español (BOE núm. 155 de 29 de junio de 1985)
- Real Decreto 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español (BOE núm. 3815, de 28 de enero de 1986)
- Real Decreto 64/1994, de 21 de enero, por el que se modifica el R.D. 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español (BOE núm. 52, de 2 de marzo de 1986)
- Carta de Baños de la Encina para la conservación de la Arquitectura defensiva en España. Baños de la Encina (Jaén), 29 de septiembre de 2006.
- Ley 52/2007, de 26 de diciembre, por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la guerra civil y la dictadura (BOE núm. 310 de 27 de diciembre de 2007)

Catalunya

- Decret 114/1988, de 7 d'abril, d'avaluació d'impacte ambiental (DOGC 1000, de 3.6.1988)
- Decret 15/1990, de 9 de gener, sobre les comissions de Patrimoni Cultural del Departament de Cultura (DOGC núm. 1249, de 31 de gener de 1990)

- Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (DOGC núm. 1367, de 14.11.1990)
- Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus (Registre de Museus) (DOGC núm. 1561, de 26.2.1992)
- Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme popular (DOGC núm. 1719, de 12.3.1993)
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)
- Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents (DOGC núm. 3437, de 24.7.2001)
- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13.3.2002). Correcció d'errades en el DOGC núm. 3915, d'1.7.2003)
- Llei 12/2006, de 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient i de modificació de lleis anteriors (DOGC núm. 4690, de 3.8.2006)
- Llei 6/2009, de 28 d'abril, d'avaluació ambiental de plans i programes (DOGC núm. 5374 de 7.5.20)
- Decret 271/2007, d'11 de desembre, de reestructuració del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5028 -13/12/2007)
- Decret 175/1994, sobre l'u per cent cultural (DOGC núm. 1927, de 29.7.1994)
- Llei 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme (DOGC núm. 3600, de 21.3.2002)
- Decret 293/2003, de 18 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament general de carreteres (DOGC

SUPORT A LA DOCÈNCIA

Webs de consulta

- UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation)

<http://www.unesco.org/>

<http://www.unescocat.org/ct/index.php>

- Consell d'Europa

<http://www.coe.int>

- Unió Europea

<http://europa.eu/index.es.htm>

- Ministerio de Cultura

<http://www.mcu.es/>

- Instituto del Patrimonio Cultural de España

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/PlanesNac/>

- ICOMOS: Internacional Council on monuments and Sites

<http://www.international.icomos.org/>

- Comité Español del Consejo Internacional de Monumentos y Sitios

<http://www.esicomos.org/>

- Generalitat de Catalunya

<http://www.gencat.cat/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Patrimoni/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament7>

Audiovisuals

- DVD: *Atapuerca. La Aventura de la Evolución*. Fundación Atapuerca.
- DVD: *El megalitismo y Andalucía*. Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "Megalitismo, 2008
- DVD: *Tierra de oficios*, Asociación Patrimonio Rural y Territorio, Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "El patrimonio de tu territorio", Andalucía, 2008.
- DVD: *El patrimonio troglodítica*, Programa Regional "Leader +" de Andalucía, Acción Conjunta de Cooperación: "El patrimonio troglodítico", 2008.
- DVD: *Un camp de batafla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó* (1938), Llocs de memòria amb història, n° 4, Servei d'Història, Documentació i Patrimoni, UdL, 2006.
- DVD: *La fortalesa ibèrica d'Arbeca, segles VIII i VII a.n.e.*, Grup d'Investigació Prehistòrica i Griho, Universitat de Lleida, 2005.
- DVD: *La senyora de les muntanyes*, Grup d'Investigació Prehistòrica (UdL), UAB i TV3, 2007.
- CD-ROM: *Atlas d'Arqueologia Urbana a Catalunya, voll, Granollers*, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona, 2004.
- Video-web: *La convención sobre la protección del Patrimonio Cultural Subacuático de 2001*, UNESCO, 2001.
- Video: *Rastres sota l'aigua*, Documentals: Imatges d'Arqueologia subaquàtica, Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya i TV2.
- Video: *Corpus de pintures rupestres: àrea central i meridional*. Vol. II., Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona, 1994.

Lectures obligatòries

- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993)
- Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13.3.2002). Correcció d'errades en el DOGC núm. 3915, d'1.7.2003)